

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА ВЛАДА

Постановка проблеми. Розгляд концептів в лінгвістичних дослідженнях як об'єктивних, вербально виражених форм культури дає змогу, по-перше, виявити особливості когнітивних процесів, які пов'язані з обробкою, збереженням та передачею інформації через їхні вербальні форми, а по-друге, вивчити специфічні для певної етнокультурної спільноти базові ментальні процеси світопізнання та світорозуміння, що відтворюються засобами мовної експлікації в національній картині світу.

Аналіз джерел і публікацій. Особливості лінгвокультурної характеристики об'єкта влади досліджували вітчизняні і зарубіжні науковці: З.Д. Попова, Й.А. Стернін, К.В. Рахіліна, А.П. Бабушкін, М. Шварц, Н. Іщенко, О.О. Селіванова, А.Д. Белова, О. Кагановська, А.П. Мартинюк.

Формулювання цілей статті. В нашому дослідженні ми виділили дві основні цілі:

- 1) розглянути об'єкт влади як прототип соціального стереотипу в концептосфері німецького народу;
- 2) проаналізувати і оцінити одиниці влади як джерело накопичення інформації у пареміологічних та афористичних текстах.

Виклад основного матеріалу статті. У когнітивному смислі «Влада як учасники» об'єкт влади відтворюється порівняно рідко і переважно як прототип соціального стереотипу об'єкта влади. У субфреймі «Влада в державно-політичній сфері» об'єктом влади стає трудовий клас (die Arbeitsklasse), ми (wir), я (ich). В межах субфрейму «Влада у соціально-економічній сфері» об'єктом влади стають робітник (der Arbeiter) та службовець (der Angestellte). Але здебільшого об'єктами влади виступає сукупність осіб: маси (die Massen), прихильники (die Bewunderer), люди (die Menschen), народ (das Volk), народи (die Völker), клас (die Klasse), холопські душі (knechtische Seelen), німці (die Deutschen), людство (Menschheit), найнижчі (die Niedersten), люди (die Leute), а також холоп (der Knecht), жертва (der Opfer), бідний (der Arme), підданий (der Untertan), наймит

(der Diener). Номінації об'єктів влади здійснюються в першу чергу за узагальненою назвою сукупності осіб: люди (die Menschen), народ (das Volk); та соціальною функцією: холоп (der Knecht), трудовий клас (Arbeitsklasse).

Прототип соціального стереотипу об'єкта влади специфікується в концептосфері німецького народу з точки зору взаємовідносин із суб'єктом. Так, німці визначають об'єкт необхідним учасником розгортання владних взаємовідносин: *Ein Herr ohne Diener, ein Fürst ohne Land, ein Edelmann ohne Bauern und ein Vater ohne Kind vier arme Gesellen sind.* У досліджуваних текстах наголошується на тісному взаємозв'язку між двома учасниками влади: дії об'єкта визначаються поведінкою суб'єкта (*Der Herr ist wie der Knecht*); однак об'єкт існує в цій взаємодії як засіб накопичення майна суб'єкта (*Arme Untertanen machen reiche Heilige*); а в достатку підлеглого вбачається багатство керівника (*Der Untertanen Wohlfahrt ist der Fürsten grösster Reichtum und beste Schatzkammer*). Типові взаємовідносини підлеглого та керівника в досліджуваній лінгвокультурі сповнені антагоністичних непорозумінь, в основу яких покладено отримання особистої вигоди кожним із учасників: *Der Herr zum Knecht: „Heut geht's mir schlecht!“ Der Knecht zum Herrn: „Das hört man gern!“ Sponti-Sprüche.*

У пареміологічних та афористичних текстах визнається також, що об'єкт наділений певною владою, якою він однак не користується (*Untertanen sind Verschwender. Sie verschwenden ihre Macht. R.Rolfs*). За об'єктом влади залишається також право протидії: *Wo Recht zu Unrecht wird, wird Widerstand zur Pflicht. B. Brecht.*

Взаємовідносини між суб'єктом та об'єктом влади, як вважають німці, ґрунтуються на сліпій довірі (*Alle Regierungen fordern blinde Glauben, sogar die göttliche. F.Hebbel*); на звичці об'єкта підпорядковуватися (*Die Menschen unterwerfen sich aus Gewohnheit allem, was Macht haben will. F.Nietzsche*); на пригніченні об'єкта влади (*Die politische Gewalt im eigentlichen Sinne ist die organisierte Gewalt einer Klasse zur Unterdrückung einer anderen. K.Marx*). Таким чином, типові стосунки між суб'єктом та об'єктом влади в німецьких пареміях та афоризмах позбавлені повної залежності та безапеляційного підпорядкування об'єкта. Як зазначає С.Шроль-Махль, у зв'язку з незначною дистанцією між правителем та народом, яка склалася через тривалу роздробленість Німеччини, відносини між ними не були деспотичними, їх швидше можна було охарактеризувати

як патріархальне правління «батька землі» (Landesvater) своїми підлеглими [4, 110].

Актор-об'єкт влади характеризується німцями як особа, незадоволена діями суб'єкта влади: *Der Chef zum scheidenden Mitarbeiter: „Irgendwie... tut es mir leid, dass Sie gehen, Müller! Sie waren für mich immer so etwas wie ein Sohn.“ „Aber Chef...“, meint Müller gerührt. „Ja“, führt der Chef fort, „immer unverschämt, unzufrieden und undankbar!“*. Власне недовіра до авторитетів визначається як один із німецьких культурних стандартів [3, 80].

Прототип ідеального об'єкта влади розкритий у пареміологічних та афористичних текстах досить лапідарно. Основними особистими рисами прототипу ідеального об'єкта влади німці вважають, зокрема, такі: об'єкт повинен мало говорити, або лише те, що від нього хочуть почути (*Bei grossen Herren soll man nur sagen, was sie fragen*); він має підпорядковуватися суб'єктові (*Was die Fürsten geigen, müssen die Untertanen tanzen*); об'єкту не дозволяється прислужувати двом одночасно, оскільки кожний пан вимагає своєї служби (*Ein ander Herr, ein ander Dienst*). Незважаючи на те, що об'єкту забороняється осуджувати свого керівника, насміхатися над ним, від нього вимагається поважати керівника (*Des Kaisers Knecht soll über ihn kein Urteil geben*), однак конструктивна критика визнається німцями необхідною умовою покращення взаємовідносин між ними [2, 322].

Особливо поціновується в німецьких пареміях розум підлеглого, завдяки чому він може виконувати бажання пана наперед (*Ein guter Knecht hat alles vollbracht, eh' nur der Herr daran gedacht*); і навіть заперечувати пану (*Ein Knecht, den man ehrt, der widerspricht oft seinem Herrn*). У зв'язку із такою формою поведінки об'єкта С.Шроль-Махль вказує на той факт, що підлеглі-німці «активно підпорядковувалися» керівникам, стаючи тим самим «співвідповідальними громадянами», які самостійно та під власну відповідальність підкорялися указам держави [4, 112].

Окрім того, німці вважають, що в процесі реалізації владної взаємодії підпорядкована особа має виявляти співчуття, підтримку керівникові: *Der Staat ist eben auch nur ein Mensch und kann verlangen, dass wir ein bißchen nachsichtig mit ihm sind. L.Marcuse*. Повага і любов підлеглих визнається найкращою опорою для носія влади: *Der Untertanen Liebe ist der Könige stärkste Festung*. У результаті постать прототипу ідеального об'єкта влади, відображена в німецьких пареміях та афоризмах, позбавлена беззастережного

низькопоклонництва, а зорієнтована в першу чергу на продуктивну взаємодію з суб'єктом влади.

Результати дослідження. Етнокультурна специфіка концепту ВЛАДА повною мірою представлена в пареміологічних та афористичних текстах, які відображають особливості побутової картини світу німецького народу. На основі аналізу паремій, фразеологічних одиниць та афоризмів було виділено 54 основних когнітивних смисли, які розширюють зміст концепт ВЛАДА у вузлах відповідної фреймової моделі: «Суб'єкт влади», «Об'єкт влади», «Дія», «Методи здійснення влади», «Характер влади», «Джерела влади», «Результат влади». Змодельована на основі виділених когнітивних смислів польова структура концепту ВЛАДА в німецькій лінгвокультурі характеризується як така, що має чітке об'ємне ядро, яке формується образним та інформаційним полями, а також дифузну, об'ємну та семантично диверсифіковану периферійну частину, представлену інформаційним полем та утилітарно-регулятивною і соціо-культурною зонами. Оцінна зона виступає як найменш актуальна: займає дальню та крайню периферії концепту ВЛАДА в досліджуваній лінгвокультурі [1, 12].

Виходячи з когнітивно-дискурсивного розуміння концепту як ментального стану індивіда у процесі продукування/інтерпретації дискурсу, лінгвокультурний концепт ВЛАДА визначаємо як одиницю ментальних ресурсів індивідуальної свідомості, що репрезентує особистісну інтерпретацію засвоєного і привласненого у процесі соціалізації соціокультурного досвіду, пов'язаного з трактуванням феномена влади у британському лінгвокультурному соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1996. – 104 с.
2. Гуревич П. Философская антропология. – М.: Вестник, 1997. – 448 с.
3. Bausinger H. Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen? / H. Bausinger. – [2., durchgesehene Aufl.]. – Bremen :Verlag C.H. Beck, 2000. – 175 S.
4. Schroll-Machl S. Die Deutschen – Wir Deutschen / S. Schroll-Machl. – Göttingen : Vandenhoeck und Ruprecht, 2002.– 218 S.